

dc_2033_22

Bednatics Gábor

Térkonfigurációk a modern magyar költészetben

MTA doktori értekezés tézisei

Budapest

2022

dc_2033_22

1. Tudománytörténeti előzmények és az értekezés célja

A térről szóló diskurzus irodalmi feldolgozásainak fontosságát mutatja, hogy egyre több disszertáció, konferencia, tanulmány és szakcikk jelenik meg idehaza e témában. Magának a térfogalomnak a történeti, tudományközi és elméleti feldolgozottsága nem tisztázott kellőképpen, és mivel elég széttartó kérdezésmódokat tesz lehetővé, a becsatlakoztatott kutatások

Az erre vonatkozó kutatás nem pusztán irodalomtörténeti jellegű: több tudományszak megközelítésmódját is integrálja. Nem jelenti azonban ez azt, hogy a művelődéstörténet, sajtótörténet, technikatörténet *teljes* elemzőrendszerét lehetséges volna mozgósítani, amikor ilyen megközelítésre vállalkozunk. Ki kell jelölni egy olyan irányvonalat, amely mentén jobban tájékozódhatunk a felvetett problémák irányában. Kutatásaim így hangsúlyozottan az irodalmi alakításmód változásaira figyeltek továbbra is, és ennek árnyaltabb, újszerűbb megértése érdekében fordult a társdiszciplínák módszertanához és kutatási eredményeihez. Az irodalom nyilvánossága ráadásul olyan összefüggésrendszerben is értelmet nyer, mely alapvetően kommunikációs aspektusból kérdez rá az irodalmi megnyilatkozások kultúra meghatározta körülményeire.

A kultúratudományok által felkínált értelmezési lehetőségek beépítése az irodalomtudományi kérdezésmódba vélhetőleg akkor válik termékenyvé, ha eladdig fel nem vázolt távlatok gazdagítják az megrögzött értelmezéseket, sőt esetenként újraírják, felülbírálják azokat. A térbeliség beemelése ebbe az összefüggés-rendszerbe bár a megszokott sémák leváltásának ígéretével kecsegtetett, a hadászati-politikai metaforikával ellentétben nem sikerült teljességgel száműznie az irodalom temporális leírásait. Sokszor tapasztalható azonban, hogy a hívószóvá vált térpoétika égisze alatt kifejtett munka nem képes még csak új kérdéseket sem feltenni, nemhogy új válaszokat kicsikarni, mivel a tér egyfajta fenomenális azonosítóként, nem pedig egyéb, az irodalom nyelviségét is szem előtt tartó lehetőségként operacionalizálódik. Ekképp az is látható, hogy többnyire a kultúratudományi perspektíva sem épp termékeny területre vezeti el az érdeklődőket, sokszor legföljebb érdekes viszonylatokat, kapcsolódásokat mutat fel, ám – mint a motivikus láncokra összpontosító elemzések esetében – azt is többnyire tematikus azonosítások szintjén képes megvalósítani. A modernség esetében

abba a problémakörbe ütközünk, mely szerint az eleve szellemi környezetbe sorolt történelmi osztályozás voltaképpen anyagi és kulturális megalapozottságú.

Az értekezés tudományközi kérdezésmódja miatt többirányú teoretikus megközelítés átgondolását és feldolgozását is el kellett végezni az eredményes munkához. Ezzel párhuzamosak (mert ez alapján rajzolódtak ki) a történelmi vizsgálatok aspektusai is, melyeket régebbi összefoglaló munkák is segítenek, és amelyeket korábbi saját kutatásaim is segítettek behatárolni.

Elméleti síkon három főbb kérdéskör alapján szükséges tájékozódni, mert ezek a magyar, illetve nemzetközi tudományos viszonylatban egyaránt azért felelősek, hogy kurrens egyszersmind releváns és adekvát irányokban tájékozódhassunk a kutatás során. Számolni kell 1) a térelmélet szerteágazó kérdéseivel, problémáival, hogy azután olyan 2) líratörténelmi feldolgozást kezdeményezhessünk, amely egyszerre van tekintettel a hagyománytörténelmesre mind az alkotások, mind recepciójuk esetében, és persze mindezt a 3) szövegelemzés nyelvi-poétikai szempontokat érvényesítő gyakorlatával közelítsük meg.

Elsődlegesen tehát irodalomtudományos megközelítésekkel számolok, melyekre inspirálólag hatnak a kultúrakutatás elméleti perspektívájába sorolható, 19. és 20. században kialakult diszciplínák (pl. irodalom- és történettudomány), valamint a 21. század elején meghatározóvá vált szempontokra rákérdező tudományközi ágak (technika és kultúra kapcsolata, térelmélet, városkutatás). Az értekezéshez nem előzmények nélkül kezdtem hozzá. Az imént jelzett kérdésirányokra többnyire felfigyeltem korábban, melynek eredményeit előadások és tanulmányok formájában tettem nyilvánossá. Sok esetben (pl. a nagyvárosi líra modern jelenségeinek feltárásakor), kezdeményezőként vezettem be a térpoétika feltételrendszerét a magyar költészet vizsgálatába.

A kutatás arra a következtetésre jutott, hogy a modern irodalom korszaka, melynek pusztán elnevezésével is gondok akadtak, érdemes az önálló szempontok alapján történő mérlegelésre a térkonceptiók új horizontján.

2. Az értekezés módszerei

A térképzetek modern költői alaptapasztalata az 1910-es, 1920-as években elsősorban Babits, Kosztolányi vagy akár Ady verseiben képezik meg azt szerkezeti hálót, amelyben a különféle alternatív helyek (a világítóudvar, a vonatfülke, az utca egyszerre nyitott és zárt tere, az állomás, a bérelt szoba stb.) a 19. század tájaihoz képest megváltozott környezetként szervezi újra az irodalmat is alakító környezetet. Több történeti munka is úgy tekintett ezekre a fellendülőben lévő időszak alakuló nagyvárosaira, mint amelyek más-más módon, de középponti, új lehetőségeket kínáló terepként alapul szolgáltak a művészi tevékenységhez. Budapest Béccsel szembeállítva John Lukacs vagy Hanák Péter klasszikus munkái rendre az irodalmi élet szerveződését hozták fel példaként a főváros élénk fejlődésének leírásához. Azonban a történészi érdeklődés sokszor elnagyolt: illusztrációnak tekinti az irodalmi műveket – s ekképp téves következtetésekre is jut. értekezésemben inkább abból indulok ki e korai időszak kapcsán, hogy a versekben megfogalmazott térformálás és -érzékelés milyen költészettörténeti előzményekre támaszkodik (hogyan váltja fel a tájat a városi környezet), ekképp a tér különböző megjelenési formái közül melyek azok, amelyek kifejezetten a magyar modernséget határozták meg. Ehhez elsősorban a lírai művek alkotta térpoétikai lehetőségek adnak alapot. A versekben fellelhető poétikai megoldások mellett azonban olyan tágabb perspektívára is rá kívánok világítani, mely felől belátható, a főként vidékről jövő, a főváros alakuló terében alkotói tudatra ébredő művészek között a lokalitás egyszerre formaadó és formát kapó lehetőségként jelenik meg. Az általam vizsgálandó költők ugyanis nem készen kapott térhez idomultak, hanem maguk is alakították tevékenységükkel a gyakorlati teret, valódi térpoétikát, azaz térformálást és költészeti teret egyaránt létesítve ezáltal.

Nem homogén egységként tételezem azonban a modernség periódusát, a klasszikus modern költészeten túl a későmodern (sőt a modernség utáni, illetve a modernséghez képest anakronisztikus) alkotásokra is gondot fordítok. Itt már nem a kezdetek, a kialakulás a lényeges, hanem annak feltérképezése, miként kapcsolódik a költészet szövegformáló eljárásrendje a térrel összefüggésbe kerülő tartalmakhoz. A tér mint szerkezet, közeg, táj voltaképp az alkotó ember helyét határozza meg a világban, s

mivel a két világháború között magának az ember-mivoltnak a felvilágosodástól öröklött pozíciói gyengültek meg, e kérdéskör felől is belátható, mennyiben keres új lehetőségeket a költészet az önmeghatározás számára. A régió felértékelődő témája költészettörténeti tapasztalat is lesz: a falvak, városok, tájegységek fontos szerepet játszanak az irodalomban (és itt nem csak az epikai közegre, vagyis pl. a szociográfiai regényekre gondolok), de a témaadó lehetőségen túl olyan tapasztalatként is megjelenik, amely a költészet szerkezeti és poétikai megközelítései alapján is körvonalazódhatott.

Szükséges továbbá kitekinteni az újabb, sőt kortárs költészet téralakító törekvéseire is. Manapság (tán nem függetlenül az elméleti érdeklődéstől) az alkotók jelentős része valamilyen térbeli, sőt térségi tudattal építi fel költeményeit, legyen az akár az országhoz mint térbelileg körüljárható és történetileg is meghatározó képződményhez való viszony, akár a centrum és periféria, a határ és határon túliság kérdéseinek összefüggése, illetve a történelmi helyek, emlékezethelyek kialakulásának és fennmaradásának poétikai vetülete. A tér különféle formációit felmutató fiatal költészet tendenciáinak felmérése mellett főként olyan témákat tárgyalok az értekezés során, amelyek a lokalitás nem passzív, hanem nagyon is termékeny alkotói szerepét mutatják fel. A városok mellett a falvak, a vidéki táj immáron nem éppen pozitív, mert a megtartás helyett a bomlás, széthullás esztétikai jelenségét megidéző tulajdonságai kerülnek előtérbe. Térey János sajátos érdeklődése a terek különböző előfordulási módzatai iránt jól példázza a tér és lokalitás kiemelkedő szerepét a költészetünkben.

A 20. század magyar költészetének áttekintése olyan monográfia megalkotását tette lehetővé, amely összefoglalva, de alapvetően új megvilágításba helyezve kívánta bemutatni a tér kérdésének szerteágazó kapcsolatát az irodalommal, azon belül is a lírával, de nem csupán egyirányú, leképező folyamatként, hanem oda-visszaható, alkotó közreműködőként juttatta szerephez a lokalitás értelmezési lehetőségeit.

3. Az értekezés eredményei

Megközelítesemben a térbeli fordulat kultúratudományos aspektusainak kérdéseit vizsgáltam a modern magyar lírában. A fogalmazásból kitűnhet, hogy milyen gazdag és sokrétű az az irány, amely ezt a kérdésselvetést jellemzi. A térbeliség fogalmainak, felfogásainak, megközelítéseinek és hatókörének ismertetése mellett az a dilemma is megfogalmazható, alkalmas-e egyáltalán a térrel foglalkozó hatalmas és szerteágazó szakirodalmi problémafelvetés arra, hogy a költészet megértéséhez segítsen hozzá. A válaszom abban rejlik, hogy amennyiben a szövegek világától nemhogy távolítana, de egyenesen új szempontokat is képes feltárni, akkor nagyon is érdemes követni a kultúratudományok ezen ágának útmutatásait. Ehhez pedig mind elméleti, mind módszertani síkon szükséges volt segítségül hívni a térbeli fordulatként elhíresült szakemberek főbb gondolatait, legyenek azok a humán tudományok különféle, egymással sokszor elméletileg versengő, eltérő érdeklődésű képviselői. Mindeközben nem mondtam le arról, hogy munkám alapvetően líratörténeti maradjon, és ne a metonimikus és mimetizáló lehetőségeket könnyebben működésbe hozó epikus szövegek elemzésére vállalkozzam. A térbeli, illetve topográfiai fordulat ismertetése során épp emiatt helyeztem előtérbe azokat a kísérleteket, amelyek irodalom (a líra retorikai tömörsége és nyelvi teljesítőképessége) és a térbeli problémákkal foglalkozó diszciplínák közös vagy közelíthető pontjaival foglalkoztak.

A *Bevezetés*ben kijelöltem azokat az irányokat és kérdéseket, amelyeket különböző szakágak fogalmaztak meg a térfogalom kapcsán. Elsődlegesen a szociológia mint új tudományág szempontjait vettem elő, hogy a korábbi, elsősorban történettudományi és filozófia számvetések mellett olyan szaktárgy érdeklődési irányát is figyelembe vegyem, mely tárgyát és vizsgálati módszereit tekintve is újszerűen viszonyul a témához. A hatvanas évek urbanisztika-elméleti boomja következtében előálló távlatok közül alaposabban a nagy hatást (persze csak pár évtizeddel később) kifejtő Michel Foucault *Eltérő terek* című írását tekintettem át, mely íráshoz az értekezés folyamán többször is szükséges volt visszatérnem, Inspiráló erejének köszönhetően az irodalmi térmegközelítések is rendre ehhez a szöveghez fordulnak segítségért, amikor a térkonceptiókat vázolják fel kutatásuk keretezéséhez. Az előadás megkerülhetetlen

szerepe miatt kiinduló- és vitapontnak is alkalmas, hiszen nem szabad elfeledkezni arról, hogy az itt felajánlott heterotópiák képesek az általánosságban vett elkülönülés helyeiként funkcionálni, vagyis minden olyan teret, mely szerkezetileg jellemezhető, efféle ellenálló helyként azonosítsák. Ez pedig túl általánossá és így használhatatlanná teszi a fogalmat.

Nem tagadhattam el azokat a problémákat sem, amelyek a tudományközi diszkrepanciákból fakadnak. A szociológia, a kognitív pszichológia, az urbanisztika és a bölcelet is jobbra lehetőségeket kínál új szempontok bevezetéséhez az irodalmi vizsgálódások számára, de nem mindegyik járul hozzá az irodalom megértéséhez. A kapcsolódási pontok tekintetében így az elméleti térirodalomból azokat a darabokat vettem szemügyre, amelyek az újabb szempontok alapján történő megközelítéseket segíthették, illetve amelyek a magyar értelmezői hagyományban is felbukkantak. E választás nyomán vált szükségessé a lírai beszédmód és a tértapasztalat közötti kapcsolat határhelyzetként való újraértése, ami a történeti horizont kialakulásának és formálhatóságának tipológiájára mutatott újból rá. A monografikus teljesség igényének nem a minden egyes esetet és kérdést elővevő teljességet szem előtt tartva, hanem azáltal kívántam eleget tenni, hogy a 20. század eleji modern költészetünknek fontosabb mozzanatait a határtapasztalatok feltárta új összefüggések sokrétű irányából közelítettem meg. A térpoétika, vagyis a tér irodalmi alakításának mikéntje olyan klasszikus szempontok újragondolásának, módosításának eshetőségét veti fel, amelyre nem tudunk nem figyelni még akkor sem, ha divatnak vagy az irodalmi közléstől idegennek tételezzük azokat a teoretikus áttekintéseket, amelyek a térkonceptiókat az elmúlt másfél évszázadban a térbeli fordulat sikeréhez vezették.

A tematikus fejezetekben elsősre épp ezért a várostapasztalat kérdéseit vettem szemügyre. Az összehasonlító szempontok segítségével is megtámogatott elemzésekben a 20. század első felének olyan alkotásait szemrevételeztem, amelyek az urbánus tapasztalatot az idegenség, ismeretlenség és az irodalmi hagyomány felkínálta értelmezési keret viszonyában mutatták fel. A lírai alkotások poétikai megoldásai megteremtette városkép olyan tájformákat hozott létre a magyar modern költészetben, amely a háttérben maradó, kieső, zárt tereket (például Babitsnál a *lichthofot*) az urbánus kép kitüntetett helyeként elsődleges és másodlagos, valamit előtér és háttér

helyszerkezetének aszimmetriáját emelte ki. Hely és szöveg előbb jelzett viszonyának tehát itt eminens példáit láthatjuk, az interpretáció során nemcsak az irodalomtörténeti váltások lehetséges kihatásaira, de a nyelvi formálódás ezzel összefüggő pontjaira is igyekeztem rámutatni. Ahogyan az előbbi igényéről, úgy a költői műalkotások nyelvi-poétikai teljesítőképességéről se kívántam lemondani a térpoétika antihermeneutikusnak, materiálisnak tételezett irányultságának érvényesítése érdekében. Ez a megoldás egyben a kultúratudományos gondolkodás kritikáját magában foglalja: az elemzések során figyelemmel vagyok az inspiratív lehetőségek iránt, de az irodalmi megértés mozzanatának nyelvi megalapozottságát – annak évezredes hatóköre és változatossága miatt – továbbra is fenntartom és alapvetőnek tekintem.

Szintén ismerős kategória, talán a városénál is ismertebb a tájköltészet gyakorlata. Ennek térpoétikai jellegzetességeire koncentráltam a következő fejezetben, a modern líra mediális feltételezettsége mellett a létesítő tér és a jelentéssel bíró helyek konfigurációit tekintettem át. A hatalmas korpuszból olyan jellegzetes alkotásokat szemeltem ki, amelyek amellet, hogy kanonikus részei irodalomértésünknek, épp poétikai formálódásukra nem irányult túl nagy figyelem. Elemzéseim ebben az összefüggésben indokoltak, Juhász Gyula híres verse, a *Magyar táj, magyar ecsettel* például úgy vált az alföldi táj egyik reprezentatív alkotásává, hogy a benne működő mediális és nyelvi feltételek egymásnak feszülve szegülnek szembe a hely puszta reprezentációjának sematikus képeivel. Ezt követően a falu poétikájának sajátos viszonyát helyeztem előtérbe: Gárdonyi Géza, akinek költészete háttérbe szorul epikájához képest, és Térey János, kinél pedig a meglepő módon felbukkanó vidék és (termő)föld relációit értelmeztem, összekapcsolódnak az áttekítés logikai topográfiájában. Értekezésem munkamódszere tehát nem a linearitás elvét követi: időben a legkorábbi és legkésőbbi alkotó kerül egymás mellé, a modernség és a modernség utáni poétikai lehetőségek különbségének, de egyben egymásra vetülésének termékeny távlatát adva ezzel.

A fenomenológiai térkoncepció ismeretében a testek mint a tér alkotókomponensei adják a következő fejezet elméleti alapját. Amennyiben a testeknek tárgyszerűségükben és élő mozgásukban létesítő funkciói vannak, azoknak a gyakorta korporális témákkal és retorikával élő szövegekben is nyoma kell legyen. A test

láthatósága és tapasztalhatósága a mediális feltételezettség mellett térbelileg is megalapozott, ami tér és médium kölcsönviszonyára is rávilágít. Az esztétista testfelfogás úgy nyújt alapot a modernség első hulláma költői teljesítményeinek, hogy felmutatja azok megkerülhetetlen, még sokszor az esztétista inszcenírozásnak is ellenálló, az alól folytonosan kisikló képességét. Ez eredményezi többek között a test erotikus reprezentációjának illuzórikusságát: a (női) alak nem pusztán forma, melyet a képzőművészet és az irodalom (legalábbis a kora 20. századig) vizuálisan meg- vagy utánalkot, hanem olyan entitás, mely jel- és anyagszerűsége miatt szab határt az egyszerű érzéki tapasztalatokon keresztül hozzáférésnek – miközben maga a testi érzetek sokféleségét nyújtja. Szabó Lőrinc esetében a térstrukturálás, illetve a tér struktúráként való többszöri megragadása mellett így kap szerepet a test tárgyiként és szerkezetiként felvonultatott koncepciója is, minek következtében a térkonfiguráció és a testfelépítés, valamint az ezekhez kötődő relációk költészettörténetileg is érzékelhető változáshoz vezettek. A későmodernség jelentős alkotóinál tapasztalható hallgatásalakzatok is emiatt csatlakoztathatók be a térpoétikai gondolkodásba, hiszen a közönség Nemes Nagy Ágnesnél vagy a némaság Tandori Dezsőnél a sokat tárgyalt, de épp a lokáció és hangzás, valamint ezek kettős artikulációs feltételezettsége alapján jobbra csak egyoldalúan szóba hozott dilemmák közé tartoztak. Ezek szemügyrevétele a térbeliség szempontjából is indokolt és hasznos vállalkozásnak bizonyult.

Mivel Foucault-nál és Bahtyinnál is a tér az idő viszonylatában volt csak értelmezhető, a térnek az irodalom számára kihagyhatatlanul fontos temporalitás ideidézését sem tudtam nélkülözni. Az irodalomtörténeti kategóriák (főképp az itt is jelölőszerreppel rendelkező modernség) térbeli mozzanatok általi felépítettségét tekintettem át a következő fejezetben. Az esemény, forradalom és szinguláris időpillanat kérdései olyan problémák, amelyek úgy hatják át a historikus beszédet, hogy közben nem is vesszük észre, mennyiben maradunk foglyai egy térbelileg előfeltételezett fogalmi hálózatnak. A térbeli emlékezetet, illetve az emlékezés térbeli konfigurációit helyeztem e fejezet középpontjába, és több irányból, az irodalmi memória és az irodalom historikusságának megalkotottsága felől is közelítettem hozzájuk. Az emlékhelyek ideiglenességét és a tartalmazó terek (enteriőrök) kapcsolatát az időhöz és annak múlásához vagy felidézéséhez egyaránt tárgyaltam az alfejezetekben. a speciális

helyek, melyek nem mindig helyként funkcionálnak, az időt ragadják meg, és úgy szervezik annak működését, hogy térbeli megalapozottságuk a médiumok létmódjához hasonlóan háttérben marad.

A metafizika olyan szemléletmódokat hoz felszínre, amelyek ellentétesek a térbeliség felkínálta aspektusokkal. Épp emiatt lehet a metafizikusként (vagy épp misztikusként) számon tartott alkotókat ebből a szerepből kimozdítani azzal, hogy a verseikben létesülő térszerkezetekre összpontosítva felmutatjuk, miben is áll alkotásaik térontológiai érintettsége. Weöresnél ezt több, Pilinszky-nél egyetlen vers alapján jártam körül, lévén Weöres verseiben alapvetően a tájfigurációk változását, Pilinszky-nél pedig a későmodern tapasztalat meghatározta strukturális térkonstitúciók alapvető materiális megalapozottságát kellett számításba venni. Előbbinél a medialitás, utóbbinál a közvetlenség viszonylatait helyeztem előtérbe. Végezetül olyan ontológiai hierarchia felülvizsgálatára tettem kísérletet, mely az életről való gondolkodás poétikai megoldásait tekintette át a populáris zene irodalmilag kötött, de a lírai kifejezést újragondoló és -teremtő képességétől a modern költészet állat–ember–angyal tradicionális szintézisének revíziójáig. A létezők rendjének metafizikailag szabályozott determinációját Rilke és Nemes Nagy azzal bontja le, hogy a „szent rend” térbelileg kódolt konstrukciójából az ember kikerült központi helyéről.

Az utolsó fejezetben egy általam már korábban is tárgyalt kérdés, a vasút térbeli határolóképességének szenteltem figyelmet, ezúttal Kosztolányi Dezső és a klasszikus modernség poétikai lehetőségei irányából. A 19. századi formákhoz képest itt a vasútra helyeződik a hangsúly, és már nem a vonat tárgyként kezelt dologisága, hanem az a konstrukció válik a költői figyelem tárgyává, amely a közlekedési eszközzel egyéb módon kapcsolatos: az általa eredményezett változás, a meghatározott vonalhálózat és a mindennapok környezetéhez tartozó fiziológiai átalakulás (például a haláltapasztalat esetében). A teret alakító ipari konstrukció lírai megjelenése már nem reprezentáció, hanem olyan anyagi lehetőség, melyen keresztül helyek nyílnak meg, illetve a tér észlelésének feltételei változnak meg. Végezetül ismét az időtapasztalatot, mégpedig annak forradalmi, előre nem tervezhető tulajdonságait vettem újra elő, de azokban a költeményekben, amelyek Babitsnál szintén a nagyvároshoz kapcsolódnak, az idő

forradalmi hirtelensége a városi terekhez hozzárendelt poétikai megoldásokból építkezik.

Célom tehát az volt, hogy bemutassam, mennyiben érvényesíthetők a különféle térkonceptiók a líraolvasás során. Ehhez a térfogalommal kapcsolatos nézetek többszintű feltárását kellett elvégeznem, amely jobbára szétagolt formában jellemezte a magyar irodalmi érdeklődést. Az eddigi megközelítések (tanulmányok, disszertációk, kritikák) jobbára egy-egy részre, alkotásra, témára, alkotóra, életműre koncentrálnak, válogattak az aktuálisan alkalmazható elméleti megoldások közül, és bár az erre irányuló reflexió is kétségtelenül jelen van egyik-másik írásban, az esetlegesen rejtve maradó ellentmondások, inkompatibilis elméleti irányok szétfeszíthetik és leronthatják az eredményeket, amelyeket az új interpretációk megcéloztak. Azt a megoldást választva, hogy listaszerű áttekintés helyett koncepcionális és funkcionális értelmezésekre futtatom ki a teoretikus felvetéseket, tehát sosem rájuk vetítve, hanem mintegy próbára téve a térszemléleti megközelítéseket, voltaképp a westphali plauzibilis világ elgondolásának szimpatikus ajánlatát követtem. Térrelmélet (többféle irányból), líratörténet és műértelmezés hármasa adta azt a keretet, amelyet végig szem előtt tartottam, hogy a modern magyar líra alakulását újabb értésmódokkal, kitekintésekkel, újraértelmezésekkel gazdagíthassam.

4. Az értekezés témájához kapcsolódó korábbi publikációk

1. *Kerülőutak és zsákutcák*, Ráció, Budapest, 2009.
2. *A kétséges faggatása*, EKF Líceum, Eger, 2012.
3. *Modern mítoszok és az újraírás lehetőségei*, Ráció, Budapest, 2016.
4. *Inside Out. Place and Experience in Modern Poetry*, Berliner Beiträge Zur Hungarologie (17) 2012, 59–76.
5. *Self-Performance as an Aesthetic Phenomenon*, Acta Philologica (56) 2020, 5–12.
6. *Cities as Alternative Places in Modern Poetry*, Nová Filologická Revue 2020/2., 5–15.
7. *Struktúrák és térkompozíciók Szabó Lőrinc költészetében*, Hungarológiai Közlemények (22) 2021/3., 1–11.
8. *A tér és a látvány lehetőségei a magyar esztétizmusban*, Studia Litteraria (52) 2013/1–2., 28–39.
9. *Az emberi test formációi az esztétizmusban*, Iskolakultúra (24) 2014/7–8., 24–31.
10. *Iz sela u grad = Kulturni stereotipi. Koncepti identiteta u srednjoeuropskim književnostima*, szerk. Dubravka ORAIĆ TOLIĆ – KULCSÁR SZABÓ Ernő, FF Press, Zagreb, 2006, 147–159.
11. *Pod povećalom = Imaginacije prostora. Centri i periferije - metropole i provincije u književnostima i kulturama Srednje Europe*, szerk. Dubravka ORAIĆ TOLIĆ – KULCSÁR SZABÓ Ernő, Disput d.o.o., Zagreb, 2013, 101–112.
12. *Spatial Memories and Spectacularities in Hungarian Turn-of-the-Century Poetry = Myth and Its Discontents. Mythos und Ernüchterung : Memory and Trauma in Central and Eastern European Literature. Zu Trauma und (fraglicher) Erinnerung in Literaturen des zentralen und östlichen Europa*, szerk. Danijel LUGARIĆ – Milka CAR – Molnár Gábor Tamás, Praesens, Wien, 2017, 177–187.
13. *From Countryside to City. Budapest in 19th-Century Hungarian Poetry = Spielarten der Sprache*, szerk. KULCSÁR SZABÓ Ernő – LÖRINCZ Csongor – MOLNÁR Gábor Tamás, Osiris, Budapest, 2004, 149–163.
14. *Technika és/vagy mesterség? = Identitás és kulturális idegenség*, szerk. BEDNANICS Gábor – KÉKESI Zoltán – KULCSÁR SZABÓ Ernő, Osiris, Budapest, 2003, 88–106.
15. *Topográfia és mitológia között = Terek és szövegek. Újabb perspektívák a városkutatásban*, szerk. N. KOVÁCS Tímea – BÖHM Gábor – MESTER Tibor, Kijárat, Budapest, 2005, 265–284.
16. *A magyar főváros lírai megjelenítésmódjai = A magyar irodalom történetei*, szerk. SZEGEDY-MASZÁK Mihály – VERES András – JENEY Éva – JÓZAN Ildikó, Gondolat, Budapest, 2007, 583–597.
17. *1906 = Esemény - trauma – nyilvánosság*, szerk. DÁNÉL Mónika – FODOR Péter – L. VARGA Péter, Ráció, Budapest, 2012, 264–276.
18. *Szobor, kép, költészet = A test szemiotikája. Testjelek a mindennapokban és a művészetben*, szerk. BALÁZS Géza, Magyar Szemiotikai Társaság, Budapest, 2013, 131–138.
19. *Az irodalom térbeli emlékezete = Emlékezet, ünnep, fesztivál*, szerk. PÖLCZ Ádám, Magyar Szemiotikai Társaság, Budapest, 2013, 91–96.

20. *Tér és kép a Weöres-lírában = „Tánc volnék, mely önmagát lejtí!” Tanulmányok Weöres Sándorról*, szerk. BARTAL Mária – KULCSÁR-SZABÓ Zoltán – PALKÓ Gábor, Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 2014, 42–57.
21. *A programozhatatlan modernség = A forradalom ígérete? Történelmi és nyelvi események kereszteződései*, szerk. BÓNUS Tibor – LŐRINCZ Csongor – SZIRÁK Péter, Ráció, Budapest, 2014, 290–306.
22. *Tér, idő, történelem = Móricz a jelenben*, szerk. BENGI, László – SZILÁGYI Zsófia, Magyar Irodalomtörténeti Társaság, Budapest, 2015, 83–90.
23. *Emlékezet és tér Gárdonyi költészetében = Mesterkönyvek faggatása. Tanulmányok Gárdonyi Géza és Bródy Sándor művészetéről*, szerk. BEDNANICS Gábor – KUSPER Judit, Ráció, Budapest, 2015, 379–392.
24. *„Itt a jövő vasutat várja mind...” = Szemed a pályán legyen! Mozdonyfüstös néprajz*, szerk. BALÁZS Géza – MOLNÁR Gergely, Magyar Szemiotikai Társaság, Budapest, 2017, 123–135. , 13
25. *Hallgatás: a modernség költészetének kitüntetett alakzata? = Hallgatás. Poétika, politika, performativitás*, Prae, Budapest, 2019, 394–402.
26. *Angyalok és állatok = Milyen állat? Az állatok irodalmi és nyelvelméleti reprezentációjáról*, szerk. BALOGH Gergő – FODOR Péter – PATAKI Viktor, Alföld – Méliusz Juhász Péter Könyvtár Debrecen, 2020, 100–113.